

NR. 2 - 1996

15. ÅRGANG

SKOGER HISTORIELAG

Historielagsnytt

HISTORIELAGSNYTT

Rønnehue 1996
Foto: Reidar Halden

INNHALDSFORTEGNELSE:

Forside: Rønnehue

Ord fra formannen
Referat fra styremøte

s. 3

Konnerud Kirke 80 år

av Ingvar Garåsen

s. 4 - 5

Pro memoria

fra Gotisk gruppe

s. 6

Gamle stedsnavn på Konnerud

fra Normann Solberg

s. 7

Det var ingen hemmelighet

av Hans Halden

s. 8 - 9

Uldvarefabrikken
ved Flåtaelva

av Odd Steen

s. 10 - 11

Feiring av jul i gamle dager

av Hans Skjeldrum

s. 12 - 13

Husbønn i 4 akter

av Normann Solberg

s. 14

Skoger gamle kirke

av Jean Lorange

s. 15

GRUPPER I SKOGER HISTORIELAG

SKOGER BYGDESAMLINGER:

Jørgen Borge

Tlf.: 32 88 54 46

SKOGER GAMLE KIRKE:

Jean Lorange

Tlf.: 32 88 43 03

FOTOGRUNN OG
GOTISK GRUPPE:

Aase Tandberg

Tlf.: 32 89 18 73

TEATERGRUPPA DET
DRAMATISKE SELSKAP:

Karin Johansen

Tlf.: 32 80 06 18

STIER OG SKILT GRUPPE:

Hans Halden

Tlf.: 32 88 40 57

REDAKSJONSKOMITE:
Redaksjonsmedlemmer:

Red.: Jens H. Brekke

Tlf.: 32 80 05 20

Odd Steen

Hans Halden

Bjørn Eriksen og

Hilde D. Sollie

VI ØNSKER ALLE VÅRE LESERE EN
RIKTIG GOD JUL!

Det vil passe nå ved juletider å gi en rapport om de forskjellige aktiviteter innen historielaget. Ved årsmøtet byttet sittende formann, Arild Sønsterød og viseformannen, Jean Lorange, plass. Så nå er Arild vår representant i styret for Konnerudgruvenes venner samt viseformann, og Jean ny formann i historielaget.

Aktiviteten innen lagets grupper har vært god. Særlig vil jeg fremheve "Det dramatiske selskap" som har gledet oss med sangkor og "Haugtussa" av Garborg, videre "Ola Høiland" av Goro Halden både på gruvene og hjemme i haven i Jarlsbergveien. Ved "Åpen dag på Borge" ble Goro utnevnt som lagets tredje æresmedlem. Hun fortjener det etter alle de fine skuespill som hun har forfattet gjennom årene. Det er tydelig at aktørene synes det er gøy å spille. De legger sin sjel i det og publikum setter tydelig pris på innsatsen. Gotiske gruppen arbeider rolig og intenst med sine dokumenter. Det er 15-20 medlemmer på Skolehistorisk Museum annen mandag i hver måned. De vil, mer enn gjerne, hjelpe alle som har gamle dokumenter som de vil vite hva inneholder. Geir Helgen og Aase Tandberg er de drivende krefter i gruppen og det har de all ære av. Ved besøk får en inntrykk av at det blir som en besettelse å finne ut av hva det sies med den sirlige skriften, ofte skrevet med fjærpenn.

Fotogruppen vil forhåpentlig få liv igjen. Det arbeides med saken og interesserte har meldt seg. Mer om dette siden.

Omvisningen på "Skoger gml. kirke" er avsluttet for i år, men tar til igjen i 1997. Laget forærte en ny kirkebøsse til kirken, noe det ble satt stor pris på. Ellen Hagen og Jean Lorange har guidet skoler og foreninger, samt hjulpet til ved konserter og "meditasjoner" som har foregått av og til. Rapport om omvisningen er sendt Kulturseksjonen i Drammen kommune, og vi får takk (og økonomiske bidrag) for innsatsen.

Styret vil ønske alle medlemmer en god jul og godt nyttår, og god innsats i 1997!

Jean Lorange

1) **Konnerud gamle kirke.** Formannen hevdet at vi må verne om gamlekirken. Foreløbig kontakter Ellen Hagen sognepresten om hvilke planer som foreligger om kirkens skjebne. Interiørbildet av kirken i Historielagsnytt 1/96 har Historielaget fått fra Jehg, tidligere kirketjener i Konnerud kirke.

2) **Skoger gamle kirke.** Et brev fra oss til Drammen kommune og Skoger og Konnerud Menighet om omvisning og øvrig virksomhet ble referert. Det ble også påpekt svakheter i veggene som burde utbedres.

3) **Austad gårds Venner** har kontaktet formannen og Goro Halden om planlagt arrangement. De ønsker bistand fra Teatergruppa vår.

4) **Gotisk gruppe** ønsker å se representanter fra styret på sine arbeidsmøter. Flest mulig fra styret møter på neste møte 11.11.96 kl. 18.00 på Skolehistoriske samlinger.

5) **Røysjømarka** var igjen på kartet. Formannen tar kontakt med form. i Tangen og Åskollen Historielag om hva som i fellesskap kan gjøres for at lettere adgang til marka kan bli mulig.

6) **Brosjyren.** Arild Sønstrød og Reidar Halden redegjorde for arbeidet som nå er godt i gang. De håpet og trodde at brosjyren foreligger om ikke alt for lang tid.

7) Det ble vedtatt at et **arbeidsutvalg** bestående av J. Lorange, H-J. Hansen og E. Sollie tar seg av løpende saker som ikke trenger styrebehandling.

8) **Skilting Byveien.** Drammen kommune har klargjort skilter som oversendes H. Halden en av de aller første dagene.

9) **Tolerudåsen-gravrøys.** H.Halden møter Oldsakssamlingen 16.10. for besiktigelse. Det ble bekreftet at det er en gravrøys, som blir fredet. H.H.)

10) **Skogernavnet.** I forbindelse med nye stedsskilter etter veiene etterlyser vi navnet Skoger. Dette må vi gjøre noe med.

*Fra Synnøve Sandbekk, Konnerud:
Dette er en artikkel som stod i
Drammens Tidende i 1938, og som
Synnøves foreldre Dagmar og
Ørnulf Backe på Konnerud, hadde
tatt vare på.*

Konnerud kirke 80 år *av Ingvar Garåsen*

Palmesøndag vil kirkeklokkene i Konnerud ringe menigheten sammen til jubileumsgudstjeneste. På denne dagen er det nemlig 80 år siden Konnerud kirke blev innviet.

Innvielsen fant sted i 1858 under den daværende sogneprest i Skoger Hans Nielsen. Nielsen var sogneprest i Skoger fra 1951 til 1866, fra 1852 også prost i Nord-Jarlsberg. Han var en dyktig prest som "med myndighet og iver" tok sig av sitt embede. En av de oppgaver han særlig gikk inn for var å skaffe Skoger hovedsogn og Konnerud annekssogn nye kirker. Skoger fikk imidlertid ikke noen ny kirke i Nielsens tid. Skoger nye kirke blev først ferdig i 1885. Men derimot fikk Nielsen den glede å få oppfylt sitt ønske om ny kirke på Konnerud.

Innvielsen av Konnerud nye kirke blev foretatt av prost Voss som forrettet som biskopens stedfortreder. Om innvielsesgudstjenesten har sogneprest Nielsen nedskrevet følgende i sin ministerialbok for 1858:

"Palmesøndag blev Jarlsbergværks nye Kirke indviet af Provst Voss paa Biskopens Vegne. Sognepræst Nielsen holdt Intimationstalen fra Kordøren, medens Sognepræsterne Lund, Stang og Halling samt de personelle Kapellaner Grøner og Ottesen udførte Oplæsningen af de anordnede Bibelsteder. Bønnen ved Gudstjenestens Begyndelse blev holdt af pastor Ottesen, og Slutningsbønnen af Personel-Kapellan L. Stang."

"Drammens Tidende" nr. 75 for året 1858 inneholder et referat fra innvielsesgudstjenesten. Referenten skriver bl.a.: "Præsterne, Bygnings-Kommissionen og et talrigt Følge af Gaardbrugere gik i Procesion til og fra Kirken, hvor en Afdeling Artilleri paraderede. Sangen udførtes meget smukt af Bygdens og Nabosognets Almuelærere.

Den venlige lyse og smukke Kirke med Taarn og Spir geraader Bygmesteren, Hr. Arkitekt Hanstein til al Ære, og burde være et Mønster for andre Kirkebygninger af Træ i denne Størrelse. Hvad der støder Øiet, er det mindre tækkelige Alterbildet, forestillende Nadverden, formentlig fra den gamle Kirke. Man tør haabe, at noget bedre snart kommer i stedet."

(I parentes kan bemerkes at det nok ikke gikk så fort å få nytt alterbillede. Det fikk kirken først i 1916, da grosserer And. Brecke i Drammen skjenket et alterbillede med motiv Nikodemus hos Jesus.)

Kirkesøkningen de første årene utover etter innvielsen må ha vært meget stor. Det forstår man av de opplysninger om kommunikantenes antall som prestene har innført i ministerialbøkene. Ved første ordinære gudstjeneste på 1. søndag etter påske - 14 dager etter innvielsen - var der således 86 altergjester. Ved næste gudstjeneste, 3 uker senere var der 72 altergjester. 1. søndag etter trefoldighet samme år var der hele 131 altergjester.

Før den nuværende kirke blev bygget hadde Konnerud en kirke på Konnerudverkets grunn. Denne var oppført i 1760 under Konnerudverkets daværende direktør, kammerråd Hagerup, efterat tillatelse til å oppføre kirken var innhentet allerede i 1737 av grev Fredrich Anton Wedel-Jarlsberg. I årene mellem 1737-60 synes Verkets direktør å ha sørget for at presten av og til besøkte Verket for å holde bibellesninger og oppbyggelser for arbeiderne og stedets befolkning. Presten Hammer som i disse årene var Jarlsberggrevens kapellan i Skoger, forteller at der "ved Værket er en Postille, som Klokken læser udi, naar Præsten ei der kan komme."

Kirken av 1760 må ha vært meget enkel. Den beskrives nærmest som en låvebygning å se til utvendig, bare med den forskjell at den var "ziret med 6 vinduer". Noe flott interiør har den heller ikke hatt efter følgende beskrivelse å dømme: "Thi den hele udvortes Indretning var nogle Bænker eller avdelte Stole og en ganske simpel Prædikestol. Ingen Altertavle, ingen Ornamente eller andre Zirater smykkede den. Ja, Kirken eide dengang hverken Oblatfad, Kalk eller noget andet Altertøi."

Denne enkle kirken gjorde dog sin tjeneste til menighetens oppbyggelse i næsten hundre år. Da fant man at den ikke lenger svarte til tidens krav, og den nye kirken blev reist.

Konnerud nye kirke fikk en ualmindelig heldig beliggenhet. Høit og dominerende ligger den midt i centrum av Konnerud menighet. Slik taler den allerede ved sin beliggenhet om det kirken skal være: Det samlende midtpunkt for menighetens åndelige og kristelige liv.

Et sådant midtpunkt har Konnerud kirke sikkert også vært i de svunne 80 år.

De som reiste kirken i 1858 lot sette denne inskriften på den minste kirkeklokken:

"Hør min lyd - kom og nyd - de Guds gaver - kirken haver!

Mitt ønske for de kommende dager og år er at denne innbydelsen alltid må ringes utover menigheten, og at innbydelsen må bli tatt imot av gammel og ung.

Red. kommentar:

Ingvar Garåsen var vikarprest i Skoger i 2 1/2 år fra 1936 til 1939.

SANG TIL KONNERUD

*Konnerud, deg vil vi hylle,
gamle grend i Drammen by.
Deg med ord og toner fylle,
med historie og ry.*

*Her er hus og her er hytter,
her er lund og bjørkeli.
Og til skogen kan du lytte,
her du føler deg så fri.*

Tekst: Goro Halden

Tone: Markus Johnsrud

Bilde Konnerud kirke

PRO MEMORIA

Det er allernaadigst behaget Hans Kongelige Majestet under 3de Hujus at rescribere os saaledes: Os er allerunderdanigst bleven refereret Eders til Vores Danske Cancellie under 23de Septb'r a.p. indkomne Skrivelse, hvorudi I have forestilt at efterat Gaarder, som forhen have tillagt det nu nedlagde Jarlsbergske Sølvhaltige Blye og Kaaber Verk, ere blevene inddeelte i 150 Parter og derefter ved Auction bortsolgte, skal vedkommende have ønsket at faae en Inddeeling imellem sig til de Fattiges Underholdning.

I hvilken Anledning I derhos allerunderdanigst have foreslaaet følgende Indretning:

1. De udgangne Kongelige Anordninger og Øvrighedens Befalinger, saavel om Bestyrelsen af den aarlige Indtægt og Udgift igjennem en fattig-Commission, som og det for samme aflæggende aarlige Regnskab for Fattig Væsenets Diirecteurer, skulle og blive en Regel for dette Sted; Men da Stedet og Indbyggerne ere af den Beskaffenhed, at de Fattiges Forflegning ved Lægd ej her kan blive passelig, kunde
2. Til de Fattiges Underholdning af hver lispund Skyld erlægges aarligen til Cassen 24 s., da enhver Jordbruger for sig og Hustrue kunde være frie for viidere Udgift til de Fattige; Af hver Inderste maatte aarlig betales til Cassen 4 s. som den der har taget ham til Huuse, skulde være ansvarlig for, af alle 18 Aars gamle Drænge 8 Skilling og Piger 4 Skilling.
3. De ved Tavlens Ombærelse i Jarlsberg Capelle indsamlede Penge, deeles imellem Skole- og Fattig Cassen; desuden maatte det paaligge Skoleholderen at indfinde sig med en Bøsse, hvortil Præsten havde Nøgelen, i alle Trolovelser og Bryllupper for deri at indsamle hvad enhver efter Evne og Behag ville give.
4. Fattig-Commissionen skulle holdes aarligen i Junii og Decb'r Maaneder, da, efter forhen skeet Tillysning aaf Prædikestolen, enhver skulle være pligtig til benævnte Tiider at indfinde sig med den halve Deel af hvad de bør erlægge. Til samme Tiider skulle og de Fattige, der behøver Hjelp, være tilstede ved Fattig-Commissionen, paa det man der nøye kunde undersøge deres Tilstand og fastsætte hvormeget de burde nyde, som da enten strax betales dem, eller og, om fornødiges, leveres til en

paalidelig Mand, der enten Maanedlig eller hvert Fjerding-Aar leverer dem det til lagde.

5. Hvo som ikke ved Fattig-Commissionen, ej heller en Maaned efter dens Holdelse, indfinder sig med Betaling hos den, som Præsten paa sine Vegne dertil befuldmægtiger, og af Prædikkstolen offentlig bekjendtgjør, sættes paa Restance Listen, som med Præstens Paategning sendes til Grevskabets Ober-Inspecteur, der tillægger Lehnsmanden Ordre til Restancernes Inddrivelse ved Udpanting.

6. Gaarden Stubberuds Beboere, 8te i Tallet, henhører i det Verslige under Eger Præstegjeld, altsaa skulle Restance-Listen over de, der med Betaling udebliver, tilsendes Stedets Foged til foranstaltende Udpanting, men denne Udpanting, saavelsom det aarlige Mandtals Optagelse over Inderster, Drænge og Piger, indstilles at maatte skee ved Værkets Lehnsmænd, da det bliver Fattig-Commissionen alt for vanskeligt at faae dette forrettet med Lehnsmanden paa Eger, som langt fraværende.

7. Saasnart denne Indretning er approberet, skal ved Lehnsmanden og Medhjælperne undersøges om nogen Fremmed, der ej er Jord-Ejer, og ej i 2de Aar har hørt Meenigheden til, sig der maatte opholde, da saadanne, saafremt de forefindes, maatte paalegges inden en Maanedt at forføye sig derfra, og i Fald det ej efterkommes, maatte Anmeldes derom skee for vedkommende Øvrighed, som heri bliver Fattig-Commissionen behjælpelig.

8. Indretningen at maatte begynde med dette Aar og Betalingen for det første halve Aar erlægges 14 dage, efterat denne Indretning var af Prædikestolen bleven Meenigheden bekjendtgjort. Thi ville Vi berørte Poster efter Eders derhos giorte Forslag allernaadigst have approberet?

Hvilken Høykongelig Resolution vi ikke have skullet undlade herved at communisere Deres Velærværdighed til allerunderdanigst Efterretning og Bekjendtgjørelse av Prædikestolen, ligesom samme og under Dags Dato er bleven tilmeldet Hr Ober Inspecteur Plathe til hans Efterretning.

*Christiania og Opsloe
den 19de Janv. 1781*

Levetzau Schmidt

GAMLE STEDSNAVN PÅ KONNERUD

fra Normann Solberg

*Bromyr eller Solbergbakken
Løbenr. 183 Eekholt, Nyt Matr. no.
83, Skyld 3 Skill.*

Plassens eiere var i mange år fram til 1905 familien på Solberg (Røiseplassen) - først far Kittil Olsen, senere sønnen Halvor Kittilsen, men i 1905 ble bruket overtatt av Jonas Hansen for kr. 800,-

Jonas Hansen var svenske. I 1905 var det spente forhold til Sverige, og krigsfare ved unionsoppløsningen. Jonas var på visitt hos naboen Andreas Kittilsen som hadde overtatt Solberg etter faren Halvor. De spente forhold ble diskutert og den ene sønnen på Solberg uttalte i den sammenheng: "Ja, blir det krig med Sverige så er den første vi skyter deg, Jonas." Hvorpå Jonas ganske tørt repliserte: "Tenk om du ikke treffer da, du."

I 1908 solgte Jonas Hansen bruket videre til Karl Kittilsen, sønn av forannevnte Andreas for kr. 1.250,- som så solgte bruket videre til sin bror Olaf i 1921 for kr. 1.500,-.

Nevnte Jonas Hansen var far til "Ishansen" som skar is på Svendsedammen. Denne ble lagret i et stort ishus med sagflis imellom blokkene. Ishuset er nå borte, men folk i 1950-60 åra kan ennå huske isskjæringa på dammen og ishuset til Hansen.

Forøvrig var det samme mann som startet opp Drammens Is i 1937.

NOEN KOMMENTARER TIL NORMANNS INNLEGG

De plassene Normann Solberg beskriver her, er i det området Konnerud kirke (den nye) er bygget. Kirken ligger på grunn hovedsaklig til Solberg.

Isskjæring - hva mener Normann med dette uttrykk. Joda, det var før frysediskenes og fryseboksenes tid. Jeg kan huske at flere menn var opptatt med å skjære isblokker, med store issager - og med is-sakser trakk blokkene opp av vannet, for senere å bli lagret i ishuset. Isskjæringen tok først til når isen hadde en minimums tykkelse og i størrelse en 40-50 cm.

Hansen, som stod for denne isskjæringen, er for "vår" generasjon i nærmiljøet til Svendsedammen husket som "Ishansen". Hans spire og senere suksess ble utvilsomt lagt her, og denne isskjæringen fikk også en økt kapasitet idet Ishansen fikk montert et sirkelblad på en gammel bilmotor. Hvordan dette var gjort, kan jeg ikke beskrive, men bilmotoren med understell er ikke glemmt. Om sommeren stod den utenfor ishuset, og hver gang vi var på Svendsedammen for å bade, måtte vi ha en rasjon med gearing og tankeflukt om høy fart og beundring.

Og isen - hva ble nå den brukt til. Joda, den ble solgt til kjøpmenn, fortrinnsvis de som handlet med melk og andre følsomme matvarer. De hadde iskassen eller skap, som isen til Ishansen ble benyttet til.

Så er det bare å si at det var nå bra det ikke ble noe av den krigen som truet i 1905. Da hadde vi neppe hatt noen Ishansen, og heller ikke noe Drammens Is, en av landets ledende iskremprodusenter.

Hans Halden

DRAMMENS is

DET VAR INGEN HEMMELIGHET

av Hans Halden

En telefon med forespørsel er bakgrunnen til dette innlegg - om at en hendelse nødvendigvis ikke må være gammel for å bli historie.

Tidligere i høst ble jeg oppringt av en bekjent ved fylkesmannens beredskapskontor. Selv var han blitt stilt spørsmål om et flyvrak inne på Vestskogen, noe han selv ikke hadde noe kjennskap til, men om kanskje jeg visste noe. Til det kunne jeg svare bekreftende, og spørsmålet var videre om TV-Buskerud kunne komme og få min versjon og bakgrunn - jo'da.

En som hadde vært ute i marken og hengt opp orienteringsposter til et forestående løp, hadde kommet over flyvraket. Han hadde lurt på om dette var en godt bevart hemmelighet. Dermed var det hele gjort svært så spennende.

Jeg tok kontakt med forstmester Sverre Skurdal for å få supplert min egen hukommelse, og med dette gikk det på luften. Noen sier de har både sett og hørt opptaket, som ligger på video levert historielaget, med noen ukorrekte stedsangivelser.

Ettersom denne hendelse er trukket frem igjen, og jeg sitter med opplysninger om hele hendelsesforløpet, så hvorfor ikke få skrevet det ned? Og med kollega Vidar Thorkildsens fyldige dekning med avisutklipp og foto som sannhetsbevis - så er forhistorien til flyvraket denne:

For 32 år siden, nærmere bestemt 19. februar 1964. Jeg var i tjeneste på politikammeret i Drammen da kona mi, Signe, ringte og sa: "Hans det har styrtet et fly inne på Vestskogen, og jeg har sett flyveren skyte seg ut og dale i fallskjem - og flyet hadde styrtet i bakken i navngitt retning.

Et fly hadde styrtet i "min skog", "min skog" uten at jeg eide så meget så meget som ett tre. Det falt derfor naturlig at jeg som kjentmann rykket ut, og sammen med Vidar Thorkildsen og Gunnar Hansen var det om å gjøre å komme til Andorsrud fortet mulig.

Her skulle det vise seg at flyveren allerede var kommet ned og befant seg hos Lilly og Kasper Kaspersen. Jeg hadde nær sagt, hos hvem ellers. Deres gjestfrihet var kjent, og nå tok de inn gjester som også kom luftveien.

Flyveren, som viste seg å være Odd Johansen, løytnant, hadde bare fått noen kutt i den ene handa, og satt nå bare og ventet på sine militære overordnede og politiet. Selv om han virket rolig, så

er det neppe noen som kommer fra et slikt brått møte med landjorden upåvirket - så kaffe og røyk var for øyeblikket det givende for ham.

Et fly av samme type er styrtet tidligere - nå håper jeg bare at det ikke er meg som er skyld i dette, sa Johansen.

Odd Johansen forklarte at han med sitt fly - et Thunderflash foto- og rekognoseringsfly av type

Nå har du vært heldig, sier Vidar Thorkildsen til flyveren Odd Johansen.

RF-84F hadde vært på tur fra Bodø til Rygge flyplass, hvor han skulle delta i en flyøvelse (jeg mener å huske han sa at denne øvelsen skulle foregå over Hardangervidda, derfor hadde han tatt en sving derover).

Over Lier hadde han plutselig fått motorkutt. Flere forsøk på å få motoren igang igjen var forgjeves. Han tapte høyde og skjønte han måtte skyte seg ut. Han hadde imidlertid fått en høyspentledning under seg - den som kommer ned i Andorsrud, og for å komme klar av denne, både for seg selv og flyet, så ventet han lengst mulig. Så lot han det skje.

Utskytingen og fallskjerm fungerte som det skulle, og han dalte ned i skogen innenfor skogstjernet Løken, som ligger nært innenfor bebyggelsen. Riktignok huket fallskjermen seg fast i et tre, men dermed ble jo møtet med bakken noe dempet, sa Johansen.

Steinar Hansen, som selv var fallskjermhopper, og som arbeidet i skogen i nærheten, hadde sett utskytingen, hastet til der flyveren hadde dalt ned. "Har du en røyk på deg?", var den første replikken flyveren kom med etter han hadde frigjort seg fra fallskjermen og møtte Hansen.

Nede i Skoger var det mange som hadde vært vitne til hendelsen. Flyets lave høyde og oppførsel hadde vakt oppmerksomheten. Det ble sett at etter flyveren hadde skutt seg ut, hadde flyet lagt seg over på siden og styrtet i bakken vest for Borge setra, nær grensen Skoger-Sande (Buskerud/Vestfold) hvor det eksploderte med et voldsomt drønn i en sky av ild og røyk.

Jørgen Borge, Knut Ole og Sverre Røed og Knut Juel var de første som tok seg frem til havaristedet. På det tidspunktet var de uvitende om at flyveren var reddet og hvilke type fly som hadde styrtet. De ventet å komme til et fryktelig syn, men de våget seg etterhvert inn i området. Deres bange anelser ble snart etter snudd til glede ved at Arnold Amundsen kom og kunne fortelle at flyveren, som var den eneste i flyet, var reddet. Nede på Borge fryktet de også det verste, og fru Borge, mor til Jørgen, hadde rigget til for førstehjelp.

Dagene som fulgte ble det valfartet inn til flyvraket, og her var det mye nytt og spennende utstyr å finne. Særlig radioutstyr, noe en radioamatør nede i bygda

fant å gjøre seg bruk av. En oppnevnt flyhavarikommisjon kom senere til området i helikopter, sammen med flyveren Odd Johansen. Men han fant ikke igjen styrtstedet da det hadde snødd i mellomtiden. Også her måtte Jørgen Borge tre støttende til. Han ble med opp og påviste stedet...

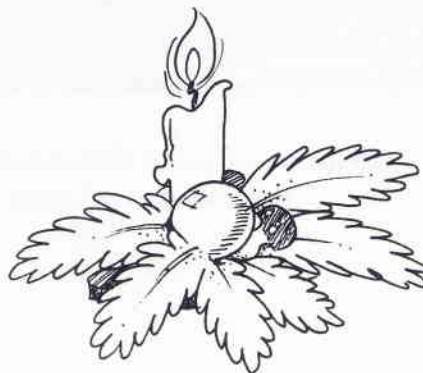
Hvilke konklusjoner om flystyrten flyhavarikommisjonen kom til, er ikke kjent.

Vrakrestene fra flyet var tenkt fraktet ned til Gutudalen og Borge, men det ble bare ikke så.. - bare et av flyets hjul med oppheng står fortsatt inntil smieveggen hos Jørgen.

Etter en tid innfant en avdeling militære seg i området i den hensikt å rydde opp og fjerne vrakrestene. Flymotoren hadde gått kast i kast i flere hundre meter og stoppet først i kanten av en myr. Denne ga nok avgjørelsen om å grave vrakrestene ned på stedet. Dette bød også på problemer grunnet tele i jorden. Vrakrestene ble tilslutt samlet sammen i en haug og lødd ned med kvist og kvast. Med årene har vel dette råtnet og vind og vær har medvirket til at det har kommet frem i dagen igjen. Så det er nok dette, og flydeler som ikke ble funnet på det tidspunkt, som angjeldende orienterer har kommet over. Men selv om området ikke er som det burde etter flystyrten, så har det ikke vært forbundet med noen hemmelighet - heller å kalle en hendelse - som har gått over i glemselen i ung alder.

Men Kasper ga seg ikke med dette. Han lette etter stolen flyveren hadde skutt seg ut med, og fant den på Skjelsbækbrenna, stikk i strid med den teori flyhavarikommisjonen hadde om dette.

Flyveren, Odd Johansen, glemte ikke sine hjelpere, Lilly og Kasper og besøkte dem flere ganger senere. Hans takknemlighet kommer til uttrykk i Luftforsvarets emblem som pryder veggen hjemme hos dem.

ULDVAREFABRIKKEN VED FLÅTÆLVA

av Odd Steen

Historielagsnytt har tidligere omtalt virksomheter og miljøer i bygda som er forsvunnet og nå er historie. Denne gang vil vi ta for oss Drammens Uldvarefabrik i Nordre Sande med eiendomsgrense mot Drammen og postadresse Skoger.

Før Drammens Uldvarefabrikk ble anlagt ved begynnelsen av dette århundre ble fossekraften i elva utnyttet til både teglverk, mølle og annen virksomhet. I Sandeboka gis det opplysning om en form for småbedrift og hjemmeindustri med fabrikasjon av klær idet en farger Martin Nygård hadde et fargeri nede ved elva. Han farget alle slags garn og tøy og hadde en overskjæringsmaskin for vadmél. Lenger ned i vassdraget ble en vadmélstampe drevet med vannkraft ved Bølumdammen.

Denne form for en slags hjemmeindustri var en forløper til den fabrikkvirksomhet som brukseier W. Stibolt tok initiativ til for 100 år siden.

Stibolt kjøpte i 1896 skog og møllebruk av Martin Tandbergs enke på eiendommen Nordre Flåten og etablerte Drammens Uldvarefabrik som han i 1910 overdrog til A/S Drammens Plysch- og Uldvarefabrik.

En annonse i DT&BB i 1912 gir god opplysning om fabrikkens produkttilbud og priser:

November 1912

Drestøier, Cheviots, i pene Mønstre, fra Kr. 2,00 pr. Mtr.

Kamgarns Dres- og Kjøletøier, dobb. Bredde, Kr. 2,75 pr. Mtr

Kjøletøier, alm. Cheviot, Kr. 0,60 pr. Mtr.

Trappeløpere Kr. 0,90 pr. Mtr. Uldtræpper, Kr. 3,75 pr. Par.

A/S Drammens Plysch- & Uldvarefabrik
Skoger Station

Konkurser og eierskifter gjør eierforhold uoversiktelig i noen år frem til 1917 da det ble tinglyst overdragelse til Drammens Tekstilfabrik som samme år ervervet oppdemnings- og grunnrettigheter fra fabrikk og oppover i elva til den såkalte "Øvre Dammen". Dammen fikk også navnet Mølsteddammen, oppkalt etter fabrikkens bestyrer Mølsted. I 1924 kjøpte Emanuel Tobias Hoven fabrikk av et dansk aksjeselskap og endret navnet til Drammens Uldvarefabrik. E.T. Hoven kom fra Mandal og hadde tekstilutdannelse fra Lenniska Vävskolan i Norrköping og solid erfaring fra andre tekstilfabrikker før han overtok Drammens Uldvarefabrikk.

Salgsvirksomheten foregikk i den første tiden ved stor bruk av kommisjonærer spredt over store deler av Østlandet. Disse var i stor grad kjøpmenn som formidlet salg av garn til kunder og andre i de respektive distrikter, med retur av hjemmevevede varer for farging og stamping (filting). Stoffer ble også levert til Oslo der syersker sydde benklær, i den første tiden til en pris av 15 - femten øre - pr. bukse. I Drammen ble levert stoffer til flere systuer.

Fabrikklokaler og hybelhus ved DUF

Fra 1928 kommer annen generasjon inn i familiebedriften idet de 4 brødrene Olav, Harald, Leiv, og Reidar etterhvert kommer med i fabrikkledelsen. De fikk alle tekstilutdanning ved den samme vävskolan i Norrköping som deres far. DUF, eller "Flåtafabrikken" som den het blant eldregenerasjonen i lokalmiljøet, beskjeftiget i

slutten av 30-årene ca. 90 personer fordelt på 3 skift. Leveranser over mesteparten av landet med Den Norske Marine i Horten som en av storkundene, gjorde fabrikken til en betydelig arbeidsplass. Ombygninger og utvidelse av fabrikkbygninger ble foretatt og eget hybelhus ble bygget for de ansatte.

Ved en "knoppskyting" ble firmaet Skoger Konfeksjon etablert og drev en betydelig produksjon av benklær av egne og endel innkjøpte stoffer. Ca. 30 ansatte var beskjeftiget og produksjonen var ca. 1000 bukser i uken. Skogerbuxen ble et kjent begrep i distriktet.

Uldvarefabrikken har "eget" kraftverk som tidligere forsynte hele fabrikken og de som jobbet der med strøm. Det ene kraftverket ble bygget i 1902 og er plassert i kjelleretagen i fabrikkbygningen. Kraftverk II ble bygget i 1918, lenger oppi elva ved dammen med de 3 navn Øvre Dammen, Mølsteddammen eller Hanevalsdammen.

Strømproduksjonen fra disse 2 kraftstasjonene ligger mellom 50 og 80 kilowatt avhengig av vannføringen, som ble redusert etter at Konnerud begynte å ta drikkevann fra Bremsa. Kraftverket er

tilkoblet samkjøringsnettet og Sande El.verk er kjøper av overskuddskraften.

Harald Hoven, sprek pensjonist i sitt 84. år, har vært og er fortsatt "kraftverksjefen" og han opplyser at han vil opprettholde driften av kraftstasjonen så lenge han klarer.

Tekstilvirksomheten ved Uldvarefabrikken ble avvirket midt i 1970-årene. Eiendommen(e) er overtatt av Olav Hovens barn og fabrikklokalene er bortleid til diverse småbedrifter og næringsvirksomheter. Kun navnet Drammens Uldvarefabrik, som fortsatt opprettholdes, minner oss om den engang så store tekstilvirksomhet som fant sted ved "Flåtaelva".

Kilder:

Sandeboka, DT&BB, Harald Hoven og Erik Hoven

Kraftstasjonen ved "Mølsteddammen"

FEIRING AV JUL I GAMLE DAGER

av Hans Skjeldrum

Feiring av jul har hatt en bred plass hos folk flest. På landsbygda og på gårdene rundt var det før i tiden egentlig et ganske fast rituale som ble fulgt når det gjaldt forberedelsene til feiring av julen.

Rengjøring av bolighus og vask av klær var vel egentlig en forløper til forberedelsene til julen og det ble vel stort sett gjort unna i november måned.

Klesvasken besto i den såkalte "storvask" som foregikk vår og høst. Vaskemaskiner var ukjent for 70-80 år siden, så klesvasken ble utført ved hjelp av et vaskebrett og flittige hender.

Storvasken foregikk i bryggerhuset, hvor klærne ble kokt i en stor bryggepanne. Dette var en jobb for minst 2 kvinner i 2-3 dager.

Når vaskingen var ferdig, ble et stort "bøyeke" plassert på en slede dersom det var vinterføre. Var det ikke snø ble det høyvogna som ble brukt til å kjøre tøyet til elva ved Sagbakken-brua, for å skylle klærne.

Det var ofte is på elva denne årstid og da var det kjørekares jobb å hogge hull i isen som var stort nok til å skylle store plagg.

Når vasken var tilbake på gården, var det tørking og rulling av tøyet. Rullingen foregikk nok stort sett på gårdene med en såkalt "steinrulle". En slik rulle var et solid byggverk med en sterk ramme, i en passende høyde var det en bunn som måtte være slett som underlag. På denne bunnen var det to runde

stolper hvor tøyet var rullet rundt. Øverst var det en kasse som var fylt med stein for at det skulle være tyngde til å presse tøyet. Kassen hadde håndtak i begge ender.

Kassen ble så puffet frem og tilbake, og dette var en tung jobb, så det var som regel en kar som gjorde dette.

I løpet av de to første ukene av desember var det gjerne slakting, noe avhengig av når slakteren kunne komme. Det skulle som regel være både ku og gris, basert på å ha forskyning til et helt år.

Griselakting til jul var ihvertfall regelmessig hos oss. Det ble som regel slaktet to store grisepurker som hadde et kull smågris om våren. De kunne ha en slaktevekt på 140-50 kg. Vi beholdt gjerne 1,5

gris til eget bruk og en halv gris ble solgt. Et av de første årene jeg gikk på skolen husker jeg at mor og far snakket om at jeg måtte få ny dress til jul for å kunne gå på juletreffesten som skulle avholdes i romjulen.

Dagen etter at grisene var slaktet var jeg med far til byen for å selge

den halve grisen. Dette var antagelig i 1922, og den gang var det ikke noe fast sted å levere slakt i Drammen. Vi kjørte over til Bragernes torg for der var det en offentlig vekt, og omkring denne vekta foregikk handel med slakt i hele vekter.

Vi var der en stund og far forsøkte å selge den halve grisen, men det lyktes ikke. Det var da ikke annet å gjøre enn å kjøre tilbake til Strømsø og sette hesten i et spiltau inne i den gamle Onshuusgården i Schultz gate.

Det så ikke lyst ut for å få en ny dress, for det var beregnet at salg av grisen skulle skaffe penger til dressen. Men far fikk en ide!

Griselakting

Vi gikk inn i forretningen på motsatt side av Onshuusgården, til Nielsen Herreklær og Sko. Det var jo der vi var kunder. Far forklarte situasjonen, og spurte om det kunne tenkes at eierne av forretningen Brødr. Nielsen kunne kjøpe den halve grisen imot at vi kjøpte en dress til meg.

Joda, de hadde faktisk tenkt å kjøpe en halv gris til jul, så det var i orden. Dermed var det problemet løst, og det ble også penger til noe annet.

Slaktinga før jul var en stor jobb. Slaktet skulle deles opp. Noe skulle bli medisterdeig og noe kjøttdeig. Det skulle lages sylte og rull samt medisterpølser og lungepølse. Av diverse rester ble det lungemos. Fryseboks var ukjent den gang, og det meste av slaktet måtte i salteholken., og da først og fremst skinkene, men også kjøtt og flesk.

Det var gjerne kjølign vær først i desember og det var bra til slaktet ble ordnet bort. Det gjaldt å benytte tiden før kakelinnen (mildvær) satte inn, for da var det beleilign å bake kaker.

Det var så mange ting som skulle ordnes før jul. Kjøretøy måtte være i orden, og likeså seletøy. Det hele gikk slag i slag før jul, men ofte ble det nok julekvelden på kjerringa.

Julaften måtte juletreet være på plass og likeså kornband til fuglene. Så kunne moder tenne alle lys, og maten vi ventet var jo ribbe med surkål, medisterpølse og medisterkaker. Pølsene, som hadde vært på salting, var vannet ut et par dager, og hadde særlign fin smak.

Julemåltidet var noe vi gledet oss til!

Julegaver var det lite av dengang, ihvertfall hjemme hos oss, så det var ikke behov for nisse med sekk. Det var lite å underholde seg med i hjemmene den gang, radio og fjernsyn var ikke kjent. Far spilte fløyte og min eldste bror fikk også fløyte når han var stor nok. Det kom også piano i huset, så familien var i stand til å spille julesangene med egne krefter. Med respekt for julebudskapet har julen gjerne vært en stille og fredelign tid, med muligheten til å hvile kroppen, få ro i sinnet og tid til ettertanke.

1. juledag skulle flest mulig av familien til kirken. Var det hvit jul så var bredsleden full, og uten snø

full trille.

Det var høytid å være i kirken 1. juledag. I julen ellers og især 1. og 2. dag jul var det noen selskaper innen nær slekt, og det var også barneselskaper, hvor vi bl.a. gikk rundt juletreet og høstet det. Vi kunne ta hver vår kurv av treet og disse var fylt med diverse godter, men det hendte nok at kurven av en eller annen grunn kunne være tom og måtte etterfylles..

3. juledag var det juletreffest på skolen for de minste (lærerinnens klasser). Den ble avholdt på Skallestad hvor småskolen hadde klasserom. Fru Helga Løse var lærerinnen som satte dette i sving, og for oss barna var det julens høydepunkt.

Fru Løse ofret seg på en utrolign måte for oss skoleungene hennes. Klasserommet var fullt av barn for det var endel av lærerens elever som også kom dit.

Det å gå omkring juletreet var hovedtingen! Vi begynte med "Jeg er så glad hver julekveld" og "Glade jul", og videre hele spekteret med julesanger med tilslutt å ende opp i "Så går vi rundt om en enebærbusk", og da ble det riktig livlign.

Jeg tror nok at det med å avholde juletreffest på skolen var i sin spede begynnelse, for det var ingen julenisse som delte godteposer. Men vi fikk noe å spise. Vi danset "Tyven-tyven" til langt på kvelden og fru Løse var med hele tiden til tross for at hun var en eldre dame. I vår alder 7-9 år var dette en begivenhet.

Da jeg ble eldre, 18-20 år, så var det annet arrangement som var svært populært for oss ungdommene, og det var Skoger Ungdomslag's 2. dags fest på Skogvang.

Vi som bodde i Vestbygda kom gjerne med en buss som kom til Skoger kirke etter festen var begynt, og jeg har i erindring at når vi hadde gått av bussen kunne vi høre Skoger-Musikken spille taktfast på Skogvang, og stemningen var på topp før vi kom inn i lokalet. Det var dans nesten uten stans og mye moro til langt på natt.

HUSMANNSBØNN I

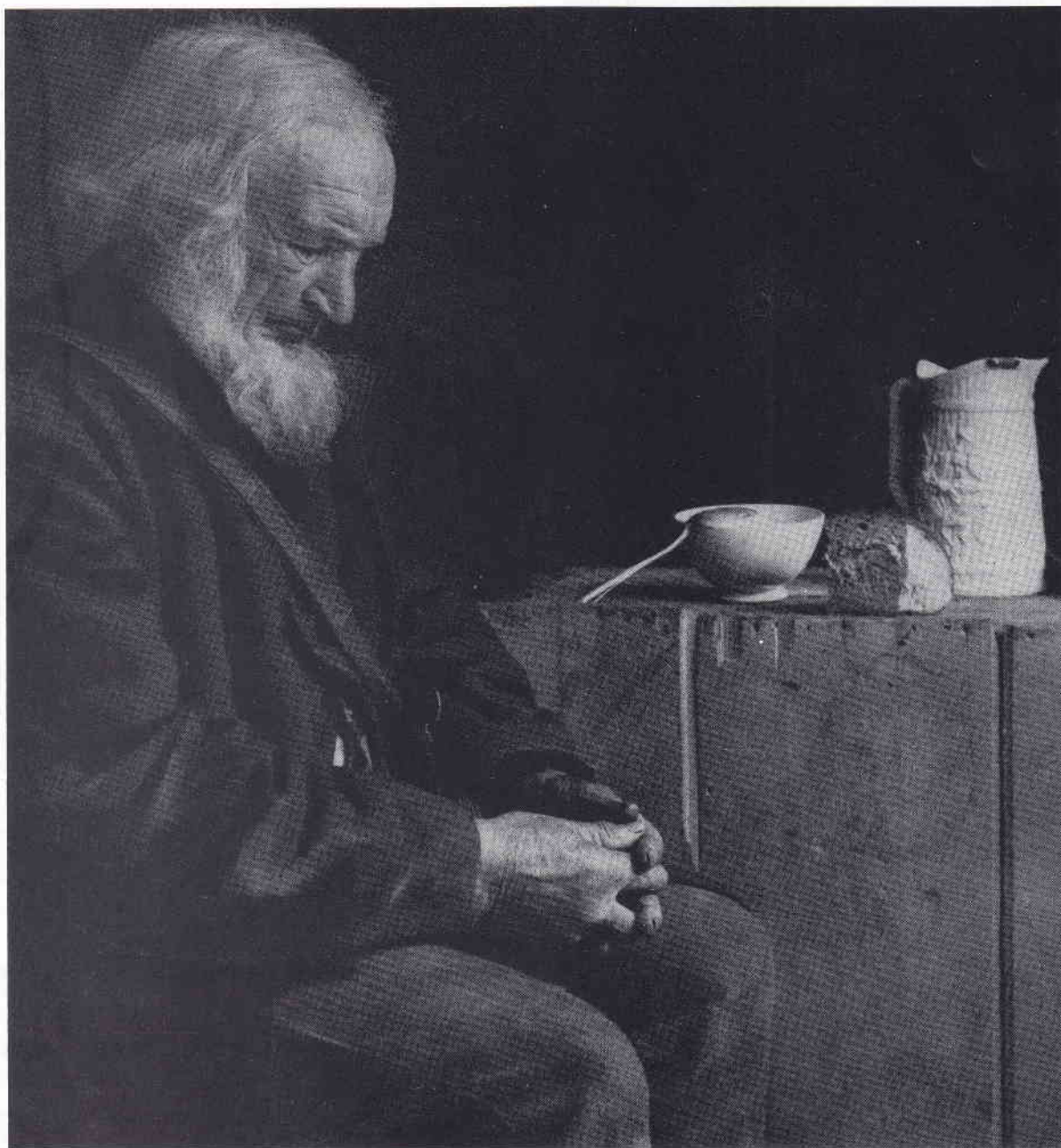
4 AKTER

Havregrauten er god og varm.
Signe vår frokost, Gud Fader!
Vern oss idag med din sterke arm
mot alt som truer i verdens larm
Du som så vell allting lager.

Silda er salt og poteten bra
Signe vår middag, Gud Fader!
Takk at vi også idag kan ha
Noe på plette å ete a'
Hjelp oss i kommende dager!

Mjølka er tjukk og grauten grå
Signe vår kveldsvæl, Gud Fader!
Noe for unger å vokse på
At de kan helse og styrke få
mot sjukdom og andre plager.

Senga vår krasler av halm og strå
Skjerm oss i natt, Gud Fader!
At vi kan blunde og hvile få
Bevar du oss alle, store, små
slik at vi deg vell behager.

REFERAT FRA "FAMILIE-DAGEN" 25. AUGUST 1996

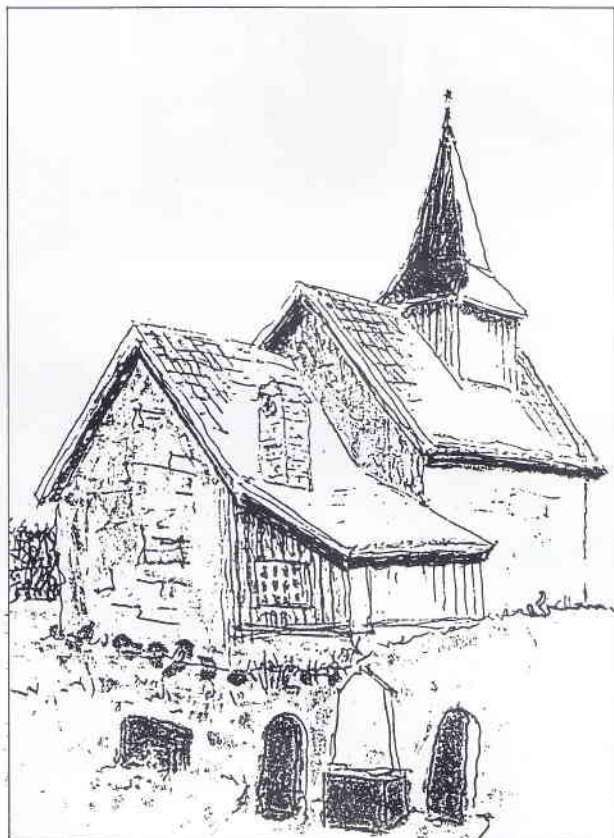
Omvisningen i Skoger gamle kirke ble besøkt av 30-35 medlemmer.

Arrangementet ved Bygdesamlingen ble godt besøkt med godt over 100 frammøtte. For barna var hest, kaniner og sauer populære innslag. For de voksne ble Goro Halden og hennes troppers fremførelse av "Haugtussa" av Arne Garborg, en stor suksess.

Gammeldags brødbaking utført av Christin Borge Johansen utgjorde også et populært innslag.

Publikum koste seg med kaffe, vafler og brus som ble servert av Arrangementskomiteen til en rimelig pris i et vær som ble bedre enn meldt. Siden var det anledning til å bese museet.

Under arrangementet ble *Goro Halden* utnevnt til æresmedlem. Jean Lorange overleverte det synlige beviset med noen velvalgte ord. Utnevnelsen utløste stort bifall til et meget positivt medlem.

SKOGER GAMLE KIRKE

Historielagets omvisning i Skoger gamle kirke har vært i virksomhet i tre sesonger, sommermånedene i 1994, -95 og -96. Det har vesentlig vært skoleklasser fra folkeskolene; 3., 4., 5. og 6. klasser. Tilsammen ca. 1000 elever. De viser interesse for det vi forteller og oppfører seg bra. Mange lærere følger med klassene og supplerer opplysningene. Da elever fra Fjell skole kom, fulgte det med tolker som oversatte for fremmedspråklige elever. De var tydeligvis muslimer og vi sa at det var utmerket at de fikk innblikk i vår gamle kirkehistorie.

Foruten disse skoleklassene har vi hatt besøk av en rekke foreninger, såsom: Pensjonistforeninger, Det norske Misjonsselskap, Brystkreftopererte kvinners forening, lærere fra enkelte skoler, KFUK/KFUM landsstyre, St. Georgs Gilde og Folkemuseets venner.

Vi får stadig henvendelser fra studenter og andre interesserte om kirken og om Skoger. Det er to aktive guider; Ellen Hagen og undertegnede, og vi føler at det er behov for vår virksomhet. Ved enkelte anledninger har vi hjulpet til ved konserter og meditasjoner på kveldstid, samt de årlige Olsok-spill som er blitt holdt.

Som tidligere omtalt i bladet, ga Historielaget en ny kirkebøsse til kirken. Sogneprest Ramslie satte stor pris på gaven og den er til beskuelse ved kirkebesøk. Det er satt inn brannvarslingsanlegg og vi håper kirken spares for hærverk av pyromaner o.l.

"Kirkekomiteen" tenker nå å se på hva Konnerud gamle kirke skal brukes til, og vi vil samle viten om den for den felles kirkehistorie i Drammen.

Jean Lorange

Skoger gml. kirke
Tegning av Jean Lorange, 26.05.95

RØNNEHUE

Kranseskål foregikk ved en befaring og feiring 16.08. i år, der ca. 12 medlemmer var tilstede. Laget har hittil nedlagt ca. 400 timer dugnad. Det er nedlagt et solid arbeid hvor mange av lagets håndverkere har vært engasjert, med Øyvind Pedersen som leder.

*Dugnadsgjeng på
Rønnehue, 1996*